

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 46 - 92, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/5/2004

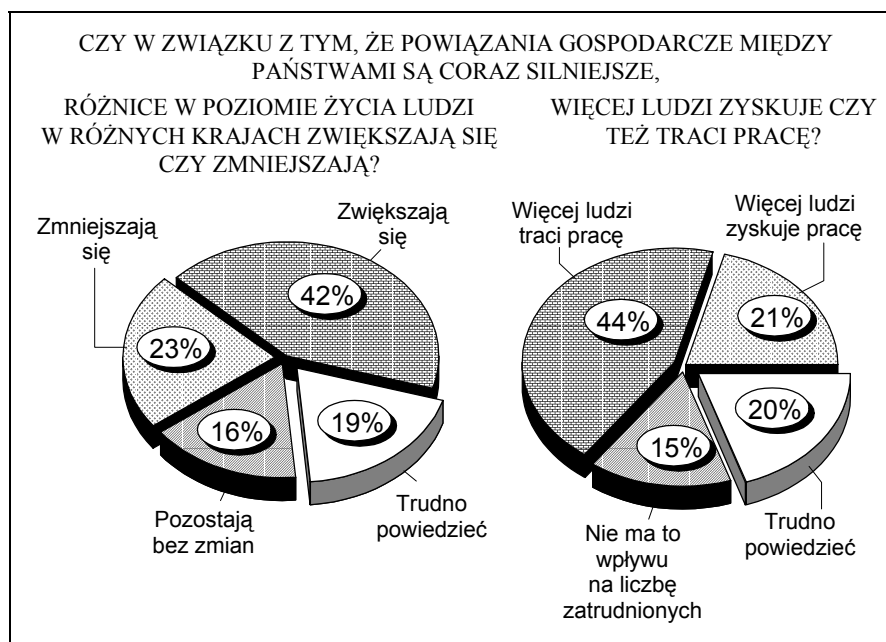
SPOŁECZNE ROZUMIENIE I OCENY GLOBALIZACJI

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, STYCZEŃ 2004

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- Z pojęciem „globalizacja” zetknęło się 62% badanych, ale tylko co trzeci (34%) deklaruje, że wie, co ono znaczy.
- Osoby, które zadeklarowały, że wiedzą, czym jest globalizacja, kojarzą ją najczęściej z procesami zachodzącymi w gospodarce: przede wszystkim z powstaniem światowej wspólnoty ekonomicznej, swobodą gospodarczą oraz tworzeniem międzynarodowych firm.
- Globalizacja gospodarki, zdefiniowana jako wzrost powiązań i zależności gospodarczych na świecie i związany z tym rozwój międzynarodowych firm prowadzących swoją działalność w wielu krajach, oceniana jest przez Polaków raczej pozytywnie (49%) niż negatywnie (19%).
- Mimo iż globalizacja gospodarki jest w ocenie społecznej zjawiskiem raczej pozytywnym niż negatywnym, postrzegane konsekwencje tego procesu oceniane są niejednoznacznie. Większość respondentów uważa, że na zwiększaniu się powiązań i zależności gospodarczych na świecie korzystają państwa bogate (82%), natomiast tracą kraje biedne (58%). Zdaniem znacznych grup ankietowanych, globalizacja przyczynia się do wzrostu nierówności w poziomie życia ludzi w różnych krajach (42%) oraz do wzrostu bezrobocia (44%).

W ostatnich latach wiele się mówi o zjawisku globalizacji. Jest ono przedmiotem zainteresowania nie tylko ekonomistów i socjologów, ale także dziennikarzy i publicystów. W związku z karierą medialną tego pojęcia, które stało się jedną z kluczowych kategorii służących do opisu i wyjaśniania procesów zachodzących we współczesnym świecie, postanowiliśmy sprawdzić, jak funkcjonuje ono w świadomości społecznej¹. Jako punkt odniesienia dla społecznej rekonstrukcji tego terminu może posłużyć definicja globalizacji autorstwa Piotra Sztompki, według której jest to „proces zagęszczania i intensyfikowania się powiązań i zależności ekonomicznych, finansowych, politycznych, militarnych, kulturowych, ideologicznych między społecznościami ludzkimi, co prowadzi do uniformizacji świata w tych wszystkich zakresach, i odzwierciedla się w pojawieniu się więzi społecznych, solidarności i tożsamości w skali ponadlokalnej i ponadnarodowej”².

W dalszej części badania skoncentrowaliśmy się na ekonomicznym wymiarze globalizacji, zakładając, że jest on najbardziej czytelny dla społeczeństwa i jednocześnie budzi największe kontrowersje. Prosiliśmy zatem naszych respondentów o opinie na temat procesu globalizacji gospodarki i jej konsekwencji.

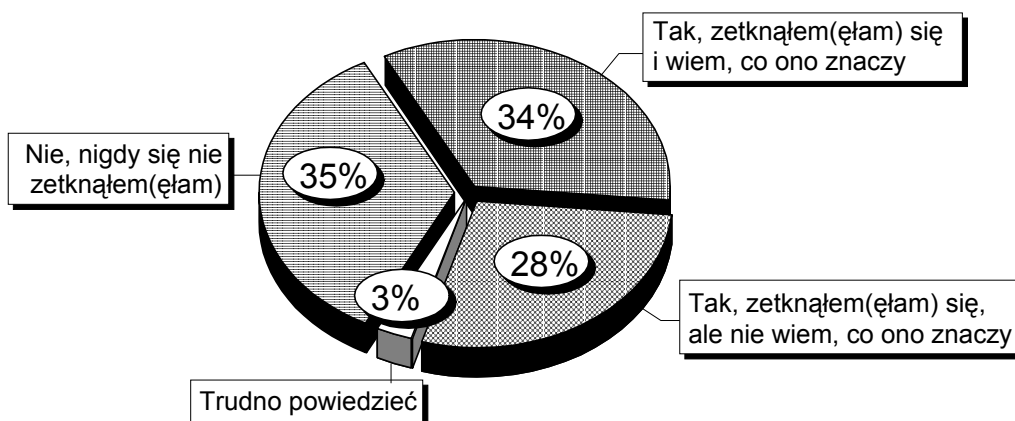
CO TO JEST „GLOBALIZACJA”

Pojęcie globalizacji, chociaż obecne w świadomości społecznej, nie jest jednak powszechnie znane i rozumiane. Większość badanych (62%), deklaruje, że zetknęła się z tym terminem, jednak tylko co trzeci przyznaje, że wie, co on znaczy.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (162) przeprowadzono w dniach 7-10 listopada 2003 roku na liczącej 1088 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

² Por. P. Sztompka „Socjologia. Analiza społeczeństwa”, Kraków 2002.

RYS. 1. CZY ZETKNAŁ(ĘŁA) SIĘ PAN(I) KIEDYKOLWIEK CZY TEŻ NIE Z OKREŚLENIEM „GLOBALIZACJA”?

Znajomość pojęcia „globalizacja” jest związana przede wszystkim z wykształceniem. Im jest ono wyższe, tym częstsza deklarowana styczność z tym terminem i jego rozumienie. Ankietowani z wyższym wykształceniem powszechnie deklarują znajomość tego pojęcia (aż 99% z nich - według deklaracji - zetknęło się z nim, a 79% wie, co ono znaczy), natomiast osoby z wykształceniem podstawowym w większości go nie znają (zetknęło się z nim 31% z nich, rozumie 11%).

Osoby, które zadeklarowały, że zetknęły się z pojęciem „globalizacja” i wiedzą, co ono znaczy, prosiliśmy o wyjaśnienie jego sensu.

Znaczna część wypowiedzi badanych miała charakter ogólny, a nawet ogólnikowy. W tej grupie globalizacja kojarzona była najczęściej z takimi określeniami jak: ujednoczenie, scalanie, zjednoczenie, łączenie w całość (podawano takie definicje jak np. ♦ *Ujednoczenie, sprowadzenie do jednego poziomu podstawowych segmentów życia.* ♦ *Zebranie wszystkiego w jedną gromadę.* ♦ *Wszystko podlega jednym prawom i zasadom działania.* ♦ *Uogólnienie lub zrzeszenie mniejszych części*). Ponadto opisywano ją jako procesy, działania o zasięgu ogólnoswiatowym, jako coś, co dotyczy wszystkich ludzi, coś występującego w skali światowej (♦ *To znaczy, że jakiś problem ma globalny, ogólnoswiatowy zasięg.* ♦ *Wprowadzenie jakiegoś działania na szeroką skalę - dotyczy dużej liczby ludzi.* ♦ *Procesy, które mają charakter ponadpaństwowy i ponadregionalny.* ♦ *Coś ogólnego, ponad granicami państw.*

♦ *Coś, co jest tworzone dla ogółu, dla świata*). Nieco bardziej precyzyjnie definiowano globalizację jako: ujednoczenie, zjednoczenie świata, powstanie wspólnoty światowej.

Ponadto hasłowo określano globalizację odwołując się do wyobrażenia świata bez granic, świata jako globalnej wioski. Niekiedy używano określeń wyrażających negatywny stosunek do tego zjawiska, takich jak: • *międzynarodowa komuna*, • *kolchozowanie całego świata*, • *sowiecki kolchoz, tylko na wyższym poziomie skomplikowania*, • *totalitaryzm sowiecki w gorszym wydaniu*.

Pojawiły się także skojarzenia globalizacji z poszerzeniem, powiększeniem, rozszerzeniem czegoś.

Bardziej konkretne skojarzenia związane z globalizacją dotyczyły przede wszystkim jej gospodarczego wymiaru. Zdecydowanie najczęściej opisywano ją jako łączenie się światowych rynków gospodarczych, powstawanie światowej wspólnoty gospodarczej (♦ *Cały świat ma być objęty jednym systemem gospodarczym*. ♦ *Proces łączenia narodowych gospodarek w gospodarke światową*. ♦ *Łączenie państw w jeden wielki organizm gospodarczy*. ♦ *Gospodarka światowa, wymiana handlowa w skali światowej*. ♦ *Konkurencja w skali światowej*. ♦ *Zatarcie granic między państwami w stosunkach gospodarczych*. ♦ *Ogólne dążenie do ujednoczenia gospodarki światowej, finansów*). Ponadto część osób kojarzyła globalizację ze swobodą gospodarczą, wolnym rynkiem, swobodą przepływu kapitału, technologii, towarów, nie wspominając jednak o tworzeniu się ogólnoswiatowego systemu gospodarczego. Rzadziej globalizację łączono także z rozwojem ekonomicznym, wzrostem dobrobytu, wyrównywaniem poziomu rozwoju gospodarczego różnych państw bądź odwrotnie - z pogłębianiem się nierówności ekonomicznych między krajami i społeczeństwami.

Dość duża grupa osób charakteryzowała globalizację jako proces koncentracji kapitału. Według tych opinii, przejawem globalizacji jest łączenie się przedsiębiorstw, powstawanie międzynarodowych koncernów i związane z tym zanikanie małych firm (♦ *Powiązanie firm, ich działanie ponad państwami*. ♦ *Łączenie kapitałów w ponadnarodowe struktury*. ♦ *Uniwersalny, powszechny przepływ kapitału między korporacjami międzynarodowymi*. ♦ *Jest to połączenie wielkich firm, urządzenie dużych jednostek*.

Doprowadzi to do likwidacji małych firm. ♦ Korporacje pod szyldem jednej firmy prowadzą działalność, interesy na skalę światową. ♦ Monopolizacja różnych gałęzi przemysłu). Konsekwencją tego jest, jak wskazywała część osób, przejęcie przez międzynarodowe koncerny kontroli nad gospodarką światową (*♦ Koncerny przejmują władzę gospodarczą. ♦ Wielki kapitał rządzi wszystkim).*

Wyraźnie rzadziej odwoływano się do politycznego wymiaru tego procesu. W tym kontekście najczęściej definiowano globalizację jako integrowanie się, łączenie się krajów w jedną całość, tworzenie się wspólnego organizmu państwowego. Niekiedy zastrzegano, że proces integracji dotyczy tylko bogatych, silnych gospodarczo krajów (*♦ Globalizacja to skomasowanie najbogatszych państw razem. ♦ Łączenie wszystkich krajów w jedno. ♦ Zespolenie, scalanie krajów. ♦ Połączenie różnych państw i wspólna pomoc).* Czasami jako przykład globalizacji wymieniano Unię Europejską. Ponadto charakteryzowano ją jako wspólne rządy państw lub współpracę państw w różnych dziedzinach (*♦ Wspólne ustalanie celów, do których większość państw będzie dążyła. ♦ Współpraca międzynarodowa, dostosowanie praw i zasad dla wszystkich krajów. ♦ Jest to zespolenie działań, dążenie państw we wspólnym kierunku. ♦ Utworzenie rządu światowego, wspólny rząd).* Globalizację kojarzono niekiedy także z wizją świata bez wojen oraz ujednoczeniem prawa na świecie, ujednoczeniem norm społeczno-politycznych, rozwojem demokracji.

Stosunkowo rzadko zwracano również uwagę na społeczno-kulturowy wymiar globalizacji. Najczęściej mówiono w tym kontekście o powstaniu społeczeństwa światowego lub jego przejawach: zmniejszaniu się różnic między ludźmi, zjednoczeniu narodów i kultur, zrównaniu wszystkich ludzi, a nawet zaniku narodów. Wypowiedzi te miały różny wydźwięk, na ogół neutralny lub pozytywny, rzadziej negatywny (*♦ Oznacza marzenie, które nigdy nie będzie spełnione, otwartość krajów i ludzi na siebie, brak ksenofobii. Marzenie o lepszym świecie dla przyszłych pokoleń. ♦ Wynarodowienie. Przestaniemy istnieć jako naród polski).*

Niekiedy globalizację kojarzono także ze swobodą przepływu informacji.

		CBOS
Co, Pana(i) zdaniem, oznacza termin „globalizacja”?		N=369
■ Określenia ogólne		32%
Ujednoczenie, scalanie, zjednoczenie, łączenie w całość		15%
Procesy, działania o zasięgu ogólnoswiatowym, mające charakter ponadpaństwowy i ponadregionalny, coś, co dotyczy wszystkich ludzi, coś na skalę światową		4%
Ujednoczenie, zjednoczenie świata, wspólnota światowa		4%
Świat bez granic, otwarcie granic		5%
Świat jako globalna wioska, kurczenie się świata, zmniejszanie się odległości między państwami		3%
Międzynarodowa komuna, kołchozowanie całego świata		3%
Poszerzenie czegoś, powiększenie, rozszerzenie - ogólnie		2%
■ Gospodarczy wymiar globalizacji		53%
Światowa wspólnota gospodarcza, połączenie światowych rynków gospodarczych, powiązania gospodarcze między krajami, światowa ekonomia, unifikacja gospodarcza		29%
Swoboda gospodarcza, wolny rynek, wolny handel, swobodny przepływ kapitału, technologii, towarów		9%
Rozwój gospodarczy, wzrost gospodarczy		2%
Wyrównywanie poziomu rozwoju gospodarczego różnych krajów		2%
Wzrost dobrobytu, poprawa warunków życia		1%
Pogłębianie się nierówności ekonomicznych między krajami, między ludźmi		1%
<i>Gospodarczy wymiar globalizacji rozpatrywany na poziomie przedsiębiorstw</i>		
Łączenie się firm, powstawanie międzynarodowych firm, koncernów i związane z tym znikanie małych firm, łączenie się kapitałów w ponadnarodowe struktury		13%
Rządy kapitału, międzynarodowych koncernów, koncerny przejmują władzę gospodarczą, kontrolę nad gospodarką światową		4%
■ Polityczny wymiar globalizacji		18%
Łączenie się krajów w jedną całość, powiązania polityczne krajów, integrowanie się państw, wspólny organizm państwowy		7%
Wspólne rządy państw, wspólne zarządzanie całą planetą, połączenie sił i środków w polityce		3%
Współpraca państw w różnych dziedzinach, wspólne działania państw		3%
Unia Europejska		3%
Ujednoczenie prawa i norm społeczno-politycznych, rozwój demokracji		2%
Brak wojen, pokój na świecie		1%
■ Spoleczno-kulturowy wymiar globalizacji		8%
Powstanie społeczeństwa światowego: łączenie się ludzi na świecie, zanikanie, zmniejszanie się różnic między ludźmi, zjednoczenie narodów i kultur, zanikanie różnic kulturowych, zanik narodów		8%
Swoboda przepływu informacji		1%
■ Odpowiedzi wskazujące na kierunek procesów globalizacyjnych w różnych dziedzinach		9%
Scentralizowanie decyzji i działań (politycznych, gospodarczych), skupienie decyzji w jednym ręku		3%
Relacja dominacji i podporządkowania w gospodarce i polityce		3%
Dominacja bogatych (krajów) nad biednymi		4%
Trudno powiedzieć		1%

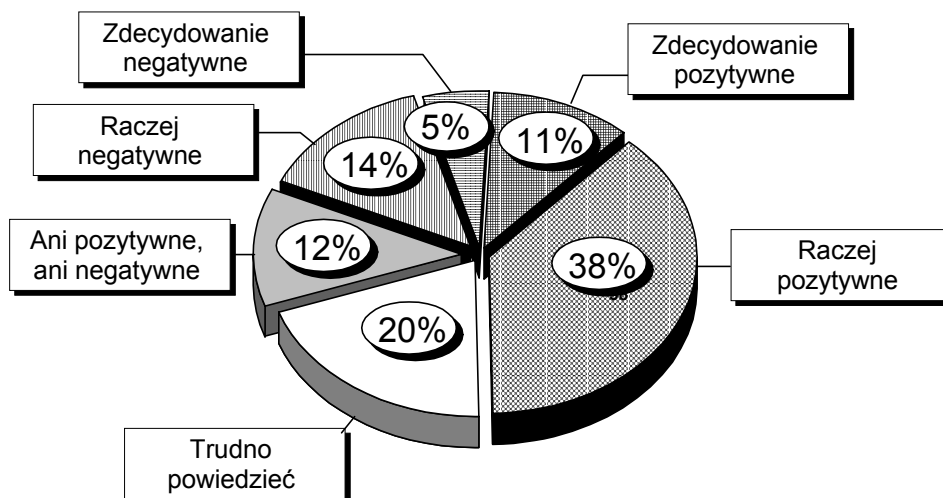
* Odsetki nie sumują się do 100, gdyż badani mogli podawać różne określenia globalizacji

W niektórych wypowiedziach nacisk kładziono nie tyle na konkretny gospodarczy, polityczny lub społeczny aspekt globalizacji, ile na charakter, kierunek procesów globalizacyjnych w różnych dziedzinach. Łączono ją zatem z centralizacją decyzji i działań, koncentracją władzy nad światem (*♦ Skupienie decyzji w wielu dziedzinach w jednym ręku. ♦ Skupienie władzy, polityki w kręgu wąskiego grona osób. ♦ W kilku rękach wszystko. ♦ Komasaacja przemysłu, środków i władzy*). Ponadto globalizację kojarzono z relacją dominacji i podporządkowania w różnych dziedzinach: w polityce, gospodarce itd., najczęściej z dominacją bogatych nad biednymi (*♦ Świat rządzący decyduje o wszystkich sprawach „maluczkich” na swoją korzyść. ♦ Podporządkowanie się ogólnoświatowym trendom, potentatom gospodarczym i finansowym, monopolom. ♦ Kilka krajów górujących militarnie podporządkowałoby sobie gospodarczo i finansowo resztę krajów. ♦ Zapanowanie ekonomiczne nad obszarami innych krajów, jest to zabór w sensie ekonomicznym. ♦ Najbogatsze kraje świata nie liczą się z biedniejszymi, mniej rozwiniętymi państwami. ♦ Bogaci będą mieli coraz większe prawa, a ludzie biedni nic nie będą mogli zrobić. ♦ USA chcą rządzić wszystkim. ♦ Niewielka grupa ludzi na świecie opanowuje świat, podporządkowuje sobie wszystkich ludzi na świecie pod względem gospodarczym, politycznym*).

OCENY GLOBALIZACJI GOSPODARKI

Společna rekonstrukcja zakresu znaczeniowego pojęcia globalizacja potwierdziła nasze przewidywania, że najbardziej czytelnym dla społeczeństwa aspektem tego procesu jest globalizacja gospodarcza. Na użytek badania zdefiniowaliśmy zatem globalizację odwołując się do jej ekonomicznego wymiaru i poprosiliśmy ankietowanych o ocenę tego procesu. Prawie połowa badanych (49%) uznała, że wzrost powiązań i zależności gospodarczych na świecie i związany z tym rozwój międzynarodowych firm prowadzących swoją działalność w wielu krajach jest zjawiskiem pozytywnym. Negatywnie ocenił ten proces niespełna co piąty respondent (19%). Część ankietowanych (12%) stwierdziła natomiast, że globalizacja gospodarki nie podlega w ogóle tego rodzaju ocenom.

RYS. 2. GOSPODARKI RÓŻNYCH KRAJÓW SĄ CORAZ BARDZIEJ POWIĄZANE ZE SOBĄ, ZALEŻNE OD SIEBIE. ISTNIEJE DUŻO MIĘDZYNARODOWYCH FIRM DZIAŁAJĄCYCH W WIELU KRAJACH, A GOSPODARKA ROZWIJA SIĘ SWOBODNIE PONAD GRANICAMI PAŃSTW. CZY, PANA(I) ZDANIEM, JEST TO ZJAWISKO POZYTYWNE CZY TEŻ NEGATYWNE?

Opinie na ten temat różnicuje przede wszystkim wykształcenie. Im jest ono wyższe, tym częstsze pozytywne wypowiedzi o procesie globalizacji gospodarki. Popiera ją niespełna co trzecia osoba z wykształceniem podstawowym (31%) i prawie trzy czwarte - z wykształceniem wyższym (72%). Do grup stosunkowo najbardziej przychylnie reagujących na procesy globalizacji gospodarki należą ponadto: ludzie młodzi - do 34 roku życia, w tym szczególnie osoby, które nie ukończyły 24 roku życia (64%), mieszkańcy największych miast (66%) oraz badani o względnie wysokich dochodach *per capita* w rodzinie - powyżej 800 zł miesięcznie (64%). Opinie pozytywne najrzadziej formułują (poza osobami najslabiej wykształconymi) ludzie starsi - powyżej 65 roku życia (26%) oraz rolnicy (31%). Nie oznacza to jednak ich jednoznacznie negatywnego stosunku do globalizacji, ale - najczęściej - brak wyrobionej opinii na ten temat. Do osób, wśród których notujemy stosunkowo najwięcej ocen negatywnych (30%), należą ankietowani pracujący na własny rachunek, jednak także wśród nich przeważają oceny pozytywne (55%).

Opinie o globalizacji gospodarki wyraźnie wiążą się ze stosunkiem do członkostwa Polski w Unii Europejskiej. Zwolennicy integracji w większości są ustosunkowani do tego procesu pozytywnie, natomiast przeciwnicy są podzieleni w swoich opiniach (niemal równie często oceniając go pozytywnie co negatywnie).

Tabela 1

Stosunek do członkostwa Polski w Unii Europejskiej	Gospodarki różnych krajów są coraz bardziej powiązane ze sobą, zależne od siebie. Istnieje dużo międzynarodowych firm działających w wielu krajach, a gospodarka rozwija się swobodnie ponad granicami państw. Czy, Pana(i) zdaniem, jest to zjawisko pozytywne czy też negatywne?			
	Pozytywne	Negatywne	Ani pozytywne, ani negatywne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Zwolennicy	62	14	11	13
Przeciwnicy	29	31	14	26
Niezdecydowani	25	7	15	53

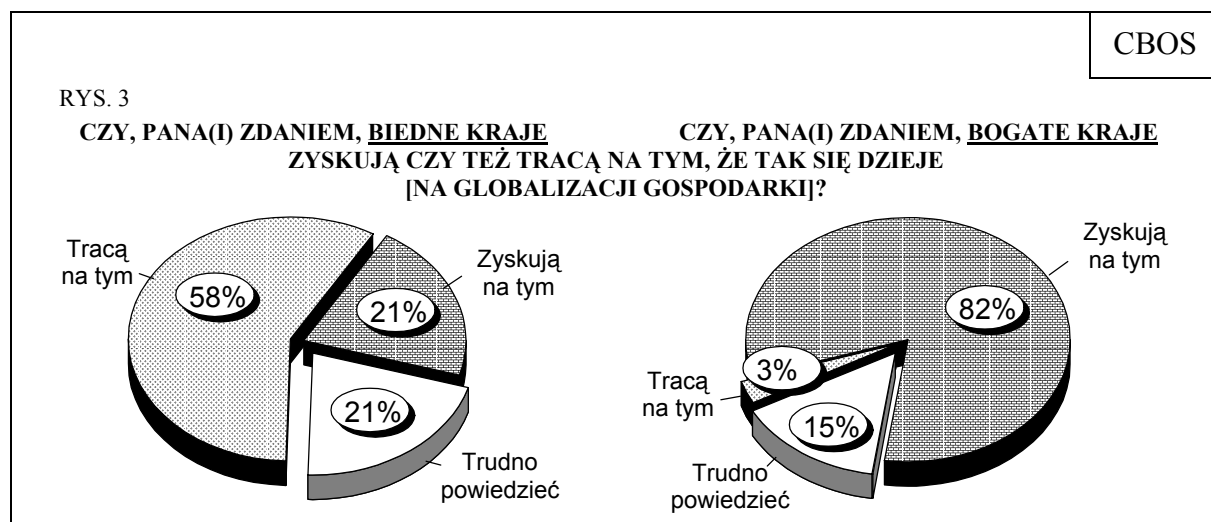
Opinie o globalizacji gospodarki wiążą się także, choć w mniejszym stopniu niż ze stosunkiem do integracji Polski z UE, z oceną skutków transformacji ustrojowej w naszym kraju. Im lepsza ocena efektów zmian systemowych w Polsce, tym częstsze pozytywne nastawienie do procesów globalizacyjnych zachodzących w gospodarce.

Powiązanie między nastawieniem do globalizacji a stosunkiem do członkostwa w UE i oceną transformacji ustrojowej w Polsce pokazuje, że integracja europejska oraz zmiany systemowe w naszym kraju postrzegane są jako elementy procesów globalizacyjnych.

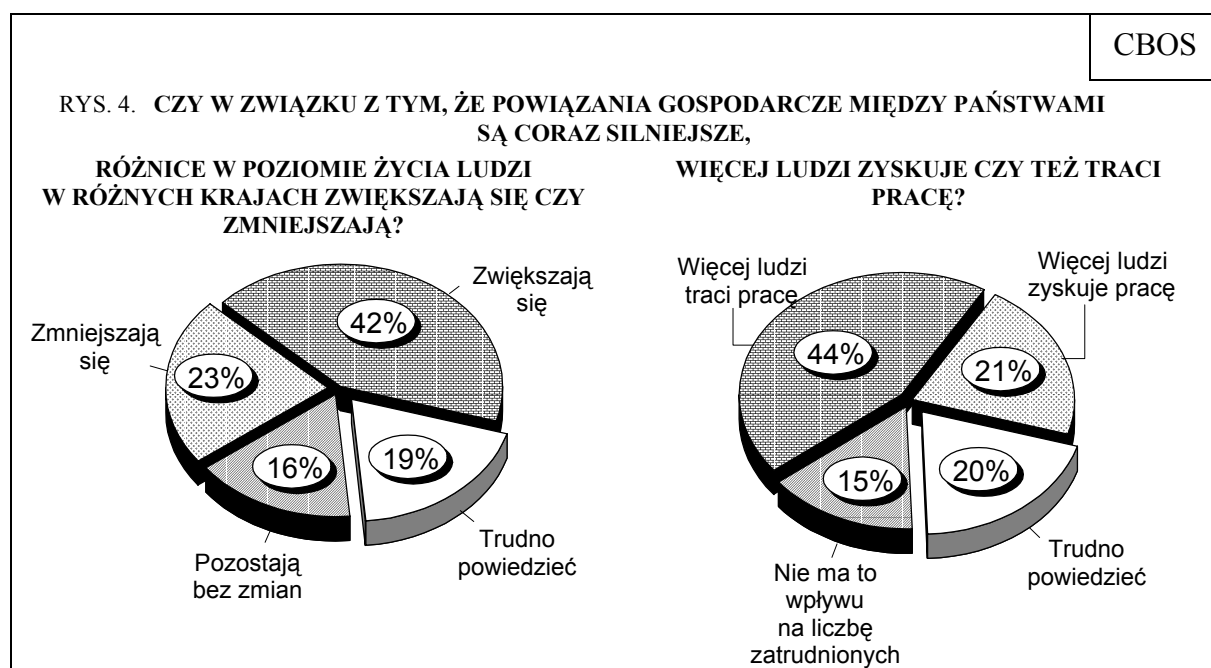
Tabela 2

Czy zmiany zachodzące w Polsce od roku 1989 przyniosły ludziom więcej korzyści czy strat?	Gospodarki różnych krajów są coraz bardziej powiązane ze sobą, zależne od siebie. Istnieje dużo międzynarodowych firm działających w wielu krajach, a gospodarka rozwija się swobodnie ponad granicami państw. Czy, Pana(i) zdaniem, jest to zjawisko pozytywne czy też negatywne?			
	Pozytywne	Negatywne	Ani pozytywne, ani negatywne	Trudno powiedzieć
	w procentach			
Więcej korzyści niż strat	78	11	7	4
Tyle samo korzyści co strat	52	16	14	18
Więcej strat niż korzyści	38	23	14	24
Trudno powiedzieć	29	16	7	48

Mimo iż globalizacja gospodarki jest w ocenie społecznej zjawiskiem raczej pozytywnym niż negatywnym, postrzegane konsekwencje tego procesu oceniane są niejednoznacznie. Większość badanych uważa, że na zwiększaniu się powiązań i zależności gospodarczych na świecie korzystają państwa bogate, natomiast tracą kraje biedne.

Ponadto, zdaniem znacznej części ankietowanych, globalizacja przyczynia się do wzrostu nierówności w poziomie życia ludzi w różnych krajach (co jest logiczną konsekwencją przekonania, że zyskują na niej tylko państwa bogate) oraz do wzrostu bezrobocia.

Opinie na temat konsekwencji globalizacji gospodarczej różnicuje - pozytywny bądź negatywny - stosunek do tego procesu. Przeciwnicy globalizacji na ogół krytycznie wypowiadają się na temat jej skutków. Powszechnie (93% wskazań) podzielają opinię, że przynosi ona korzyści państwu bogatym, jednocześnie uważają, że tracą na niej państwa biedne (91%). Są ponadto zdania, że przyczynia się ona do wzrostu bezrobocia (73%) oraz do zwiększania się różnic w poziomie życia ludzi w różnych krajach (48%, przeciwnego zdania jest 27% z nich). Zwolennicy globalizacji lepiej niż jej przeciwnicy oceniają skutki tego procesu, jednak nie postrzegają ich, jak można by przypuszczać, jednoznacznie pozytywnie. W ich opinii, wzrost powiązań i zależności ekonomicznych na świecie przynosi korzyści państwu bogatym (92%), jednak raczej tracą na tym kraje ubogie (49%, odmiennego zdania jest 37% z nich). W efekcie - także ich zdaniem - procesy globalizacji gospodarki przyczyniają się raczej do zwiększenia (42%) niż do zmniejszenia (31%) w skali globalnej nierówności w poziomie życia. Osoby pozytywnie oceniające globalizację mają podzielone opinie na temat jej wpływu na wielkość bezrobocia: 33% z nich uważa, że w wyniku powiązań gospodarczych więcej ludzi zyskuje pracę, a 34% jest przeciwnego zdania.

★

★

★

Kariera medialna pojęcia „globalizacja” sprawiła, że termin ten, choć nie jest powszechnie rozumiany, brzmi znajomo dla większości Polaków. Osoby, które zadeklarowały, że wiedzą, czym jest globalizacja, kojarzą ją najczęściej z procesami zachodzącymi w gospodarce: przede wszystkim tworzeniem się światowej wspólnoty gospodarczej oraz powstawaniem międzynarodowych firm.

Opinie na temat globalizacji gospodarki świadczą o tym, że do świadomości społecznej silniej przebijają się argumenty jej przeciwników (czy raczej, jak sami się określają, alterglobalistów) niż zwolenników. Wprawdzie wzrost powiązań i zależności ekonomicznych na świecie i rozwój międzynarodowych firm, jest - w opinii społecznej - zjawiskiem raczej pozytywnym niż negatywnym, ale jego konsekwencje są oceniane niejednoznacznie. Zdaniem większości Polaków, na globalizacji zyskują państwa bogate, natomiast tracą kraje ubogie. Dość rozpowszechnione jest ponadto przekonanie, że proces ten przyczynia się do wzrostu nierówności w poziomie życia ludzi w różnych krajach oraz do zwiększania się liczby bezrobotnych.

Opracowała

Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1. Czy zetknął/zetknęła się Pan(i) kiedykolwiek czy też nie z określeniem "globalizacja"?
 1 - Tak, zetknąłem/zetknęłam się i wiem, co ono znaczy;
 2 - Tak, zetknąłem/zetknęłam się, ale nie wiem, co ono znaczy;
 3 - Nie, nigdy się nie zetknąłem/zetknęłam

(%)

	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	34	28	35	3	1088
Płeć					
Mężczyźni	42	27	28	3	519
Kobiety	27	29	41	3	569
Wiek					
18-24 lat	38	40	21	1	162
25-34	42	28	28	3	195
35-44	39	34	25	2	182
45-54	36	24	38	2	227
55-64	31	24	42	2	127
65 lat i więcej	17	20	56	7	195
Miejsce zamieszkania					
Wieś	21	28	48	3	409
Miasto do 20 tys.	30	27	40	3	135
20-100 tys.	36	29	29	2	205
101-500 tys.	41	31	26	2	210
501 tys. i więcej mieszk.	63	22	15	0	130
Wykształcenie					
Podstawowe	11	20	65	5	318
Zasadnicze zawodowe	21	33	42	4	279
Średnie	50	34	15	1	374
Wyższe	79	20	1	1	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	82	17	1	0	81
Prac.umysł.niż.szczebla	57	31	13	0	96
Pracownicy fiz.- umysł.	37	34	25	4	84
Robotnicy wykwalifikowani	35	24	36	5	90
Robotnicy niewykwalifik.	14	34	52	0	52
Rolnicy	19	35	44	3	58
Pracujący na własny rach.	62	25	13	0	33
Bierni zawodowo					
Renciści	14	21	56	9	118
Emeryci	21	24	52	4	209
Uczniowie i studenci	52	44	3	1	80
Bezrobotni	23	35	40	2	127
Gospodynie domowe i inni	27	19	55	0	61
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	52	24	20	3	159
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	48	25	26	1	81
sekt. prywat. poza rolnict.	49	29	21	1	191
prywatnym gosp. rolnym	19	34	45	1	61
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	15	29	53	2	128
300-399	32	30	36	2	77
400-599	25	30	43	2	180
600-800	34	28	35	3	187
Powyżej 800 zł	57	21	17	5	171
Ocena własnych war. mater.					
Złe	23	30	46	2	385
Średnie	31	30	35	4	464
Dobre	58	22	17	3	239
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	24	33	34	9	77
Raz w tygodniu	30	30	37	3	519
1-2 razy w miesiącu	30	31	36	3	136
Kilka razy w roku	38	25	35	2	229
W ogóle nie uczestniczy	51	19	28	2	126
Poglądy polityczne					
Lewica	41	29	29	1	208
Centrum	34	32	32	2	314
Prawica	49	26	23	2	282
Trudno powiedzieć	14	25	55	6	282

Tabela 2. Gospodarki różnych krajów są coraz bardziej powiązane ze sobą, zależne od siebie. Istnieje dużo między narodowych firm działających w wielu krajach, a gospodarka rozwija się swobodnie ponad granicami państw. Czy, Pana(i) zdaniem, jest to zjawisko pozytywne czy też negatywne?

(%)

	Pozytywne	Negatywne	Ani pozytywne, ani negatywne	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	49	19	12	20	1088
Płeć					
Mężczyźni	51	21	12	15	519
Kobiety	48	16	12	24	569
Wiek					
18-24 lat	64	17	7	12	162
25-34	59	17	10	15	195
35-44	49	23	13	16	182
45-54	53	13	15	20	227
55-64	46	21	15	18	127
65 lat i więcej	26	23	13	38	195
Miejsce zamieszkania					
Wieś	43	20	12	25	409
Miasto do 20 tys.	45	22	15	18	135
20-100 tys.	48	17	10	25	205
101-500 tys.	56	16	13	14	210
501 tys. i więcej mieszk.	66	15	10	9	130
Wykształcenie					
Podstawowe	31	19	13	36	318
Zasadnicze zawodowe	47	23	12	19	279
Średnie	59	17	13	11	374
Wyższe	72	14	8	7	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	69	15	13	3	81
Prac. umysł. niż. szczebla	69	9	11	10	96
Pracownicy fiz.- umysł.	63	15	13	9	84
Robotnicy wykwalifikowani	51	23	14	12	90
Robotnicy niewykwalifik.	52	16	7	25	52
Rolnicy	31	25	20	23	58
Pracujący na własny rach.	55	30	7	8	33
Bierni zawodowo					
Renciści	32	18	12	38	118
Emeryci	32	23	14	31	209
Uczniowie i studenci	65	18	7	9	80
Bezrobotni	47	19	10	23	127
Gospodynie domowe i inni	55	10	15	20	61
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	61	15	13	11	159
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	70	14	6	10	81
sekt. pryw. poza rolnict.	56	20	13	11	191
prywatnym gośp. rolnym	32	22	20	25	61
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	43	22	11	24	128
300-399	54	20	16	10	77
400-599	41	21	14	24	180
600-800	49	14	13	24	187
Powyżej 800 zł	64	18	7	12	171
Ocena własnych war. mater.					
Złe	41	19	15	25	385
Średnie	49	18	12	21	464
Dobre	64	18	8	10	239
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	37	23	9	31	77
Raz w tygodniu	47	19	13	21	519
1-2 razy w miesiącu	46	19	15	20	136
Kilka razy w roku	56	17	12	14	229
W ogóle nie uczestniczy	58	14	8	20	126
Poglądy polityczne					
Lewica	57	20	10	12	208
Centrum	56	19	12	13	314
Prawica	55	23	11	12	282
Trudno powiedzieć	30	13	15	42	282

Tabela 3. Czy, Pana(i) zdaniem, **biedne kraje** zyskują czy też tracą na tym, że tak się dzieje?

(%)

	Zyskują na tym	Tracą na tym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	58	21	1088
Płeć				
Mężczyźni	20	63	17	519
Kobiety	22	53	25	569
Wiek				
18-24 lat	22	61	17	162
25-34	28	45	26	195
35-44	22	64	14	182
45-54	23	63	14	227
55-64	18	64	18	127
65 lat i więcej	13	51	36	195
Miejsce zamieszkania				
Wieś	18	57	25	409
Miasto do 20 tys.	18	66	16	135
20-100 tys.	17	60	23	205
101-500 tys.	26	58	17	210
501 tys. i więcej mieszk.	32	49	18	130
Wykształcenie				
Podstawowe	12	59	29	318
Zasadnicze zawodowe	19	63	18	279
Średnie	26	57	17	374
Wyższe	34	46	20	117
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	31	51	18	81
Prac. umysł. niż. szczebla	35	48	17	96
Pracownicy fiz. - umysł.	21	62	17	84
Robotnicy wykwalifikowani	23	59	19	90
Robotnicy niewykwalifik.	23	64	13	52
Rolnicy	13	76	11	58
Pracujący na własny rach.	42	52	6	33
Bierni zawodowo				
Renciści	12	55	34	118
Emeryci	16	53	31	209
Uczniowie i studenci	23	66	11	80
Bezrobotni	18	63	18	127
Gospodynie domowe i inni	21	56	23	61
Pracuje w:				
inst. państw., publicznej	21	59	20	159
spółce właścicieli				
prywatnych i państwa	35	47	18	81
sekt. pryw. poza rolnict.	30	56	15	191
prywatnym gosp. rolnym	11	75	14	61
Dochody na jedną osobę				
Do 299 zł	17	67	16	128
300-399	18	67	15	77
400-599	20	55	24	180
600-800	20	58	22	187
Powyżej 800 zł	27	51	22	171
Ocena własnych war. mater.				
Złe	16	65	18	385
Średnie	20	56	25	464
Dobre	32	50	18	239
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	14	60	26	77
Raz w tygodniu	20	58	22	519
1-2 razy w miesiącu	19	57	23	136
Kilka razy w roku	24	60	16	229
W ogóle nie uczestniczy	27	52	22	126
Poglądy polityczne				
Lewica	23	65	12	208
Centrum	24	61	15	314
Prawica	24	57	18	282
Trudno powiedzieć	13	49	37	282

Tabela 4. Czy w związku z tym, że powiązania gospodarcze między państwami są coraz silniejszą, różnice w poziomie życia ludzi w różnych krajach zwiększają się czy zmniejszają?

(%)

	Zmniejszają się	Zwiększają się	Pozostają bez zmian	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	23	42	16	19	1088
Płeć					
Mężczyźni	25	43	15	17	519
Kobiety	22	40	17	21	569
Wiek					
18-24 lat	35	39	12	15	162
25-34	25	44	16	15	195
35-44	21	45	16	18	182
45-54	21	46	18	15	227
55-64	22	38	23	17	127
65 lat i więcej	18	35	13	34	195
Miejsce zamieszkania					
Wieś	22	41	14	23	409
Miasto do 20 tys.	26	44	14	17	135
20-100 tys.	24	42	15	19	205
101-500 tys.	26	39	19	16	210
501 tys. i więcej mieszk.	20	45	23	12	130
Wykształcenie					
Podstawowe	21	31	16	32	318
Zasadnicze zawodowe	17	45	20	19	279
Średnie	27	48	14	11	374
Wyższe	35	43	13	10	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	38	39	10	13	81
Prac. umysł. niż. szczebla	27	47	20	6	96
Pracownicy fiz.- umysł.	25	45	18	12	84
Robotnicy wykwalifikowani	20	50	13	18	90
Robotnicy niewykwalifik.	20	40	21	18	52
Rolnicy	28	35	14	24	58
Pracujący na własny rach.	32	39	23	6	33
Bierni zawodowo					
Renciści	11	37	21	30	118
Emeryci	22	35	15	29	209
Uczniowie i studenci	32	45	15	8	80
Bezrobotni	21	44	14	21	127
Gospodynie domowe i inni	20	49	15	16	61
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	21	49	15	16	159
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	24	44	21	11	81
sekt. pryw. poza rolnict.	33	40	15	12	191
prywatnym gosp. rolnym	25	39	12	25	61
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	24	46	15	14	128
300-399	26	45	13	16	77
400-599	21	39	18	22	180
600-800	21	44	13	23	187
Powyżej 800 zł	31	40	12	16	171
Ocena własnych war. mater.					
Złe	21	46	15	18	385
Średnie	22	39	18	21	464
Dobre	31	40	14	15	239
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	7	55	13	26	77
Raz w tygodniu	27	36	17	19	519
1-2 razy w miesiącu	21	45	19	15	136
Kilka razy w roku	22	45	14	19	229
W ogóle nie uczestniczy	24	46	15	15	126
Poglądy polityczne					
Lewica	28	45	16	11	208
Centrum	29	42	18	11	314
Prawica	26	46	14	14	282
Trudno powiedzieć	11	35	17	38	282

Tabela 5. Czy w związku z tym, że powiązania gospodarcze między państwami są coraz silniejsze, więcej ludzi zyskuje czy też traci pracę? 1 - Więcej ludzi zyskuje pracę; 2 - Więcej ludzi traci pracę; 3 - Nie ma to wpływu na liczbę zatrudnionych

	(%)				
	1	2	3	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	21	44	15	21	1087
Płeć					
Mężczyźni	20	46	15	19	519
Kobiety	21	42	14	22	568
Wiek					
18-24 lat	35	35	12	18	162
25-34	27	36	18	19	195
35-44	16	53	15	17	182
45-54	20	49	15	16	227
55-64	17	49	17	17	127
65 lat i więcej	10	42	12	36	194
Miejsce zamieszkania					
Wieś	15	50	12	22	408
Miasto do 20 tys.	20	43	14	23	135
20-100 tys.	21	45	10	24	205
101-500 tys.	28	42	17	14	210
501 tys. i więcej mieszk.	26	30	25	19	130
Wykształcenie					
Podstawowe	12	47	11	30	317
Zasadnicze zawodowe	14	48	15	23	279
Średnie	29	42	16	13	374
Wyższe	33	32	22	13	117
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	33	36	17	14	81
Prac. umysł. niż. szczebla	35	38	18	10	96
Pracownicy fiz.- umysł.	19	45	16	21	84
Robotnicy wykwalifikowani	25	48	13	14	90
Robotnicy niewykwalifik.	17	40	26	17	52
Rolnicy	11	60	11	18	58
Pracujący na własny rach.	24	41	20	14	33
Bierni zawodowo					
Renciści	12	44	13	31	118
Emeryci	15	44	12	29	208
Uczniowie i studenci	39	31	15	14	80
Bezrobotni	12	55	14	19	127
Gospodynie domowe i inni	19	41	12	28	61
Pracuje w:					
inst. państw., publicznej	28	38	18	17	159
spółce właścicieli					
prywatnych i państwa	20	41	23	16	81
sekt. pryw. poza rolnict.	27	45	16	12	191
prywatnym gosp. rolnym	13	58	9	20	61
Dochody na jedną osobę					
Do 299 zł	13	60	10	17	128
300-399	22	45	12	21	77
400-599	18	45	13	24	179
600-800	18	47	15	20	187
Powyżej 800 zł	31	37	14	18	171
Ocena własnych war. mater.					
Złe	14	51	14	21	385
Średnie	20	43	14	23	463
Dobre	32	36	17	15	239
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	13	47	14	26	77
Raz w tygodniu	20	45	14	21	519
1-2 razy w miesiącu	27	46	12	16	136
Kilka razy w roku	22	43	15	21	228
W ogóle nie uczestniczy	19	40	22	20	126
Poglądy polityczne					
Lewica	23	49	16	12	207
Centrum	24	48	15	12	314
Prawica	24	41	17	18	282
Trudno powiedzieć	12	39	11	38	282